

Zionisme en Nazisme: Letterlijk twee kanten van dezelfde munt

In september 1934 lanceerde de propagandakrant van Joseph Goebbels *Der Angriff* (*De Aanval*) een bijzondere serie: een reisverslag in twaalf delen van SS-officier Leopold von Mildenstein over zijn bezoek aan Palestina met de zionistische functionaris Kurt Tuchler. Om de serie te promoten, liet Goebbels in Neurenberg een bronzen herdenkingsmedaille slaan: de ene kant toonde een Davidsster met de inscriptie „*Ein Nazi fährt nach Palästina*“ („Een nazi reist naar Palestina“), de andere kant een hakenkruis met de tekst „*Und erzählt davon im Angriff*“ („En vertelt erover in *Der Angriff*“).

Deze medaille legde een vluchtige maar opvallende realiteit vast: nazi-functionarissen en zionistische leiders deelden een belang bij de emigratie van Joden naar Palestina. De nazi's wilden Duitsland *judenrein* (vrij van Joden) maken; de zionisten wilden hun toekomstige staat bevolken. Hun samenwerking, pragmatisch en opportunistisch, bloeide in de jaren 1930.

Context: Europese nationalisme en uitsluiting van Joden

De 19e eeuw zag de opkomst van **etnonationalisme** – het geloof dat elk volk (gedefinieerd door etniciteit, taal en „bloed“) in een eigen staat zou moeten leven. Dit was de ideologische brandstof voor de eenwording van Italië en Duitsland en voor nationalistische opstanden in de Oostenrijks-Hongaarse en Ottomaanse rijken.

Minderheidsgroepen leden onder deze nieuwe orde:

- **Roma (zigeuners)** werden verdreven, gestereotypeerd en later door de nazi's bestemd voor uitroeiing.
- **Polen** werden onderdrukt door germanisering in Pruisen en russificatie in het tsarenrijk.
- **Tsjechen, Slowaken, Oekraïners, Zuid-Slaven** werden onderdrukt in Oostenrijks-Hongarije.
- **Armeniërs** werden afgeslacht en onderworpen aan genocide in het Ottomaanse Rijk.
- **Basken, Catalanen, Bretons, Corsicanen** werden onderdrukt in Spanje en Frankrijk.
- **Sorben, Denen, Finnen, Balten** werden geassimileerd of onderdrukt onder Pruisisch of Russisch bewind.

De meeste van deze groepen reageerden door te vechten voor rechten of onafhankelijkheid. Het zionisme stelde daarentegen dat de oplossing voor Joodse onderdrukking niet gelijkberechtiging in Europa was, maar de kolonisatie van Palestina.

Antisemitisme als voorwaarde voor zionisme

Antisemitisme was wijdverbreid lang voordat de nazi's opkwamen:

- **Duitsland:** Wilhelm Marr introduceerde in de jaren 1870 het woord „antisemitisme“.
- **Frankrijk:** De Dreyfus-affaire bracht diepgeworteld antisemitisme aan het licht.
- **Rusland:** Pogroms (1881–1905) dreven honderdduizenden in ballingschap.
- **Oostenrijk:** De burgemeester van Wenen, Karl Lueger, bouwde zijn carrière op antisemitisme.
- **Hongarije, Roemenië, Polen:** Bloedlaster, quota, pogroms.

Zionisten interpreteerden antisemitisme als bevestiging dat Joden niet thuishoorden in Europa. Herzls *Der Judenstaat* (1896) concludeerde: antisemitisme zou nooit verdwijnen, dus Joden hadden een eigen staat nodig.

Zionistische-nazistische convergentie

Het memorandum van 1933

Op 21 juni 1933 stuurde de Zionistische Federatie van Duitsland (ZVfD) een memorandum aan Adolf Hitler. Het verklaarde:

„Op basis van de nieuwe staat, die het rassenprincipe heeft gevestigd, willen wij onze gemeenschap inpassen in de totale structuur, zodat ook voor ons, in het aan ons toegewezen gebied, vruchtbare activiteit voor het vaderland mogelijk is... Omdat ook wij tegen gemengde huwelijken zijn en pleiten voor het behoud van de zuiverheid van de Joodse groep.“

Het Haavara-akkoord (1933–1939)

Op 25 augustus 1933 ondertekenden nazi-Duitsland en het Joods Agentschap het Haavara-akkoord („Overdracht“).

- **Mechanisme:** Duitse Joden stortten activa in Duitse banken; het geld werd gebruikt om Duitse goederen te kopen, die naar Palestina werden geëxporteerd. Emigranten ontvingen de opbrengsten in Palestina in lokale valuta.
- **Resultaat:** Ongeveer 60.000 Duitse Joden emigreerden onder Haavara naar Palestina.
- **Impact:** Bevorderde Duitse export en zionistische ontwikkeling, terwijl het de internationale Joodse boycot ondermijnde.

Der Angriff en de Mildenstein-Tuchler-reis

In het voorjaar van 1933 benaderde **Kurt Tuchler**, een zionistische functionaris, de SS-officier **Leopold von Mildenstein** om emigratie te bevorderen door middel van positieve berichtgeving in de nazi-pers. Mildenstein en zijn vrouw reisden met de Tuchlers door Palestina en bezochten Tel Aviv, kibboetsen, de Jezreelvallei, Safed, Hebron en Jeruzalem.

De reis leidde tot de serie „*Ein Nazi fährt nach Palästina*“ („Een nazi reist naar Palestina“), gepubliceerd in *Der Angriff* van **26 september tot 9 oktober 1934**.

„*Ein Nazi fährt nach Palästina*“ (1934)

Een nazi reist naar Palestina en vertelt erover in Der Angriff

Elk deel bevatte foto's van zionistische nederzettingen en pioniers. Hieronder geselecteerde uittreksels.

Deel 1 – *Aufbruch nach Erez Israel* (26 september 1934)

„Op het station van Berlijn stapten Joodse jongeren in de trein. Ze zongen Hebreeuwse liederen, hun stemmen vol optimisme. Ze riepen hun afscheid: *Shalom!* ... Het was de roep van een volk dat vertrok om opnieuw te bouwen.“

Deel 2 – *Ankunft in Haifa* (27 september 1934)

„In de haven van Haifa drongen Arabische dragers zich op, schreeuwend en grijpend naar bagage met gretige handen. In tegenstelling daarmee ontvingen de Joodse ambtenaren van het immigratiekantoor ons met orde en discipline, hun documenten zorgvuldig voorbereid.“

Deel 3 – *Tel Aviv, die jüdische Stadt* (28 september 1934)

„Hier wonen alleen Joden, hier werken alleen Joden, hier handelen, baden en dansen alleen Joden. De taal van de stad is Hebreeuws – een oude taal, nieuw leven ingeblazen – maar de stad zelf is modern en westers, met brede straten en aantrekkelijke winkels. Overal wordt gebouwd om de groeiende bevolking te huisvesten.“

„De overgrote meerderheid van de Joden in Palestina zijn optimistische, hardwerkende, idealistische mensen die het land met hun eigen zweet willen opbouwen – het exacte tegenovergestelde van het stereotype dat meestal op Joden wordt toegepast.“

Deel 4 – *Die Kibbuzim und das Land* (29 september 1934)

„Op de kibboets werkt iedere hand: mannen, vrouwen en kinderen gelijk. Het moerassige land wordt drooggelegd, boomgaarden worden geplant, schuren worden gebouwd. Hier wordt een nieuw type Jood geboren – geworteld in de grond, dicht bij de aarde.“

Deel 5 – *Ben Shemen und die Jugend* (30 september 1934)

„In de jeugdcolonie Ben Shemen worden jonge pioniers niet alleen in studie, maar ook in werk getraind. Ze ploegen het land, verzorgen vee en marcheren met discipline. In hun ogen schittert de geest van de toekomst.“

Deel 6 – *Die Jesreel-Ebene* (1 oktober 1934)

„In de Jezreelvallei ontmoette ik Ben-Gurion, een leider onder de kolonisten. Rondom ons is wat ooit moeras en wildernis was, vruchtbaar landbouwland geworden. De kolonisten hier leven gemeenschappelijk, delen alles, met de overtuiging dat ze een nieuwe natie smeden.“

Deel 7 – *Arabische Düfte* (2 oktober 1934)

„Enkele oude vrouwen zitten tegenover me. De zeer ouden zijn niet langer gesluierd, hoewel je zou wensen dat ze dat wel waren... en deze vuile kinderen. De bus schommelt erbarmelijk. Een klein meisje wordt reisziek. Arabische geuren omringden ons al, maar nu wordt het ondraaglijk. Ook wij steken ons hoofd uit het raam.“

Deel 8 – *Safad und der Norden* (3 oktober 1934)

„In Safed is de sfeer gespannen. Arabieren demonstreren tegen de Britten, zwaaien met vuisten en schreeuwen. De Joden in hun kleine wijk blijven achter bewaakte deuren. Hier zie je duidelijk: de Arabier verzet zich tegen vooruitgang.“

Deel 9 – *Hebron und die Vergangenheit* (4 oktober 1934)

„We passeerden de verbrande Joodse wijk van Hebron. De ruïnes stonden als een herinnering aan de bloedige dagen van 1929, toen de Arabische menigte haar burens aanviel. Verkoolde stenen, lege huizen, stilte waar ooit Joods leven bloeide.“

Deel 10 – *Jerusalem und die heiligen Stätten* (5 oktober 1934)

„Bij de Klaagmuur mompelden Joden gebeden. Arabieren liepen voorbij en bespotten, schreeuwden en hoonden, verstoorden hun devotie. 's Avonds nam ik deel aan een bijeenkomst van Joodse schrijvers in Jeruzalem – een salon vol gesprekken, waar oude traditie jonge vernieuwing ontmoette.“

Deel 11 – *Die Zukunft des Landes* (6 oktober 1934)

„Palestina heeft de capaciteit om nog vele duizenden op te nemen. De reeds bereikte vooruitgang toont aan wat mogelijk is wanneer idealisme en arbeid samenkomen. Maar de Britten aarzelen, uit angst voor onrust, en de Arabieren worden onrustig.“

Deel 12 – *Eine Lösung der Judenfrage?* (9 oktober 1934)

„In Palestina vindt de Joodse kwestie haar oplossing. Hier wordt de Jood productief, creatief, verbonden met het land. Het probleem dat Europa belast, vindt genezing in de grond van Eretz Israel.“

Van Mildenstein naar Eichmann

Tegen 1935 trad Adolf Eichmann toe tot Mildensteins afdeling. Hij bestudeerde Herzls *Der Judenstaat*, leerde Hebreeuws en Jiddisch, en beschreef zichzelf als „zionist“ – niet uit overtuiging, maar als middel om emigratie te bevorderen als oplossing voor het „Joodse probleem“.

Evian, mislukking van emigratie en radicalisering

In juli 1938 bracht de Evian-conferentie 32 landen bijeen om te discussiëren over Joodse vluchtelingen. De meesten weigerden de immigratiequota te verhogen; alleen de Dominicaanse Republiek bood land aan voor 100.000, hoewel slechts een paar honderd werden hervestigd.

De nazipropaganda jubelde: „Joden te koop – niemand wil ze.“ Zionistische afgevaardigden richtten zich uitsluitend op Palestina en wezen andere bestemmingen af. De mislukking van emigratie droeg bij aan de verschuiving van de nazi's van verdrijving naar vernietiging.

Het Eichmann-Haganah-contact

In 1937 ontmoette Haganah-agent Feivel Polkes Eichmann en Herbert Hagen. Polkes vroeg om wapens en nazi-steun tegen de Britten, waarbij hij Groot-Brittannië als een gemeenschappelijke vijand voorstelde. Eichmann en Hagen reisden onder valse identiteiten naar Palestina, werden door de Britten uitgezet en ontmoetten Polkes opnieuw in Caïro. Er werd geen overeenkomst bereikt, maar de episode illustreert het pragmatisme – en de wanhoop – van beide partijen.

Schaduwen van het verleden

Voor de genocide omvatte het nazi-beleid:

- **Systematische onteigening** (arisering van Joods eigendom).
- **Verlies van burgerschap** (Neurenbergse wetten).
- **Dubbele rechtssystemen** (Joden vs. Ariërs).
- **Willekeurige detentie** (vroeger kampen).

Waarnemers wijzen op structurele parallellen in Israël/Palestina vandaag: onteigening van land, ontzegging van burgerschap, gescheiden rechtssystemen voor kolonisten en Palestijnen, en administratieve detentie.

Conclusie: Twee gezichten van raciaal nationalisme

Zionisme en nazisme, hoewel tegengesteld in uitkomst, deelden een gemeenschappelijk kader: beide waren etnonationalistische projecten die assimilatie afwezen, scheiding verheerlijkten en identiteit biologisch definieerden.

De *Der Angriff*-medaille met zijn hakenkruis en Davidsster is meer dan een verzamelobject – het is een herinnering dat het Europese antisemitisme niet in Europa werd opgelost, maar werd geëxporteerd naar Palestina, waar de Palestijnen slachtoffers werden van een „oplossing“ bedacht door twee racistisch-nationalistische ideologieën.

Bronnen

- *Der Angriff* (Berlijn), nummers 226–237 (26 september–9 oktober 1934).
- Memorandum van de Zionistische Federatie van Duitsland aan Adolf Hitler, 21 juni 1933.
- Haavara-akkoord, 25 augustus 1933.
- Verslagen van de Evian-conferentie, juli 1938.
- Getuigenis van Eichmann (Jeruzalem-proces, 1961).
- Boas, Jacob. *Een nazi reist naar Palestina en vertelt erover in Der Angriff*. History Today, 1980.
- Brenner, Lenni. *Zionisme in het tijdperk van de dictators*. Londen: Croom Helm, 1983.
- Black, Edwin. *Het Transferakkoord: Het dramatische verhaal van het pact tussen het Derde Rijk en Joods Palestina*. New York: Macmillan, 1984.
- Nicosia, Francis. *Het Derde Rijk en de Palestinakwestie*. Austin: University of Texas Press, 1985.
- Segev, Tom. *De zevende miljoen: De Israëli's en de Holocaust*. New York: Hill and Wang, 1991.
- Cesarani, David. *Eichmann: Zijn leven en misdaden*. Londen: Heinemann, 2004.
- Laqueur, Walter. *Een geschiedenis van het zionisme*. Londen: Tauris, 2003 [oorspronkelijk 1972].
- Longerich, Peter. *Holocaust: De nazivervolging en moord op de Joden*. Oxford: OUP, 2010.